

ASPECTUL VERBAL ÎN CONCEPȚIA LUI G. IVĂNESCU

Sergiu DRINCU
(Universitatea Tibiscus, Timișoara)**G. Ivănescu's Concept of Verbal Aspect**

The problem of verbal aspect and its relation with the tense category is one of the numerous problems originating in the primitive Indo-European language. For a long time, scholars believed that verbal aspect is characteristic of the Slavic languages only. G. Ivănescu, among other linguists, has demonstrated that verbal aspect has a universal character, and that there is no chronological gap between the emergence of aspect and tense in the Indo-European grammar. G. Ivănescu has made a clear distinction between aspect and *Aktionsart*, the former expressing imperfective, perfective and iterative actions only. He has also claimed that aspect is a morphological category, while *Aktionsart* is a lexical one. Based on several comparisons with Russian, G. Ivănescu has argued that Romanian possesses the category of aspect, which is expressed by inflections (unlike in Russian, where it is realised through lexical means – suffixes, prefixes and thematic vowels). This modality of rendering verbal aspect is common to the other Romance languages, as well as to the Germanic languages, with the exception of English.

Keywords: *imperfective, perfective, iterative, aspect, Aktionsart*

Între problemele privind indo-europeana primitivă (comună), domeniu de care G. Ivănescu s-a simțit puternic atras, aspectul verbal s-a numărat printre preocupările sale majore. Cercetările ample pe care le-a realizat în această chestiune s-au concretizat în studiul *Le temps, l'aspect et la durée de l'action dans les langues indo-européennes*, în *Mélanges linguistiques*, publiés a l'occasion du VIIIe Congrès International des Linguistes à Oslo, du 5 au 9 août 1957, Editura Academiei Române, București, 1957, studiu ignorat de aproape întreaga comunitate lingvistică românească. Abordând acest complicat comportament al gândirii gramaticale indo-europene, G. Ivănescu a năzuit să fundamenteze o nouă teorie a aspectului verbal. „En examinant au moins une partie de ces conceptions d'un oeil critique, – spune el referindu-se la teoriile anterioare – nous édifierons une nouvelle théorie de l'aspect” (p. 36).

În acest sens, el consideră absolut necesar să realizeze un istoric al discuțiilor și interpretărilor privitoare la aspect. Se știe, astfel, că întreaga problematică, inclusiv terminologia, a fost preluată din gramaticile limbilor slave, considerate multă vreme singurele depozitare ale categoriei aspectului, deși originea acestei entități gramaticale trebuie căutată în limbile baltice și mai apoi în comunitatea lingvistică balto-slavă, acceptată de unii, contestată de alții. Așadar, termenul *aspect* este o traducere fidelă a lui *vid* din rusă și cehă și a lui *postać* din polonă. Luându-și informațiile, în principal, din cartea lui Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik*, II, München, 1950, G. Ivănescu îi acordă lui Georg Curtius prioritatea aducerii în discuție în lingvistica generală a chestiunii aspectului, lingvistul german având informații în acest sens din lucrările lingviștilor cehi. El semnalează problema aspectului încă în *Griechische Schulgrammatik*, Praga, 1852 și o reia, între altele, în *Das Verbum der griechischen Sprache*, I, G. Ivănescu citând ediția a doua, Leipzig, 1877. „Ce fut Curtius – spune G. Ivănescu – qui créa la théorie en grande vogue aujourd'hui encore, selon laquelle les différences entre l'action durative, momentanée et achevée (...) s'exprimaient par les thèmes du présent, de l'aoriste et du parfait grec” (p. 24). El vorbește despre *les temps*, adică despre *Zeitstufe*, și despre *la nature du temps*, numită *Zeitart*. Faptele descrise și denumite de lingvistul german erau cunoscute, dar erau considerate calități ale formelor temporale ale verbului. Deci atât gramaticile medievale, cât și cele moderne ignorau distincția pusă în evidență de Georg Curtius.

Problema a fost preluată de neogramatici, dintre care G. Ivănescu îi menționează pe Karl Brugmann și pe Delbrück, citându-l, din nou, pe Schwyzer. Aceștia consideră neadecvată

terminologia propusă de Curtius, iar primul care folosește un alt set de termeni este Karl Brugmann, și anume: *Art der Handlung* și *Aktionsart*, în *Griechische Grammatik* (1885). Referindu-se la meritele neogramaticilor în conturarea unei arii mai exacte de manifestare a aspectului verbal, G. Ivănescu arată că „Ces mêmes néo-grammairiens rattachèrent l'aspect verbal grec, sanskrit, latin etc. à l'aspect verbal des langues slaves, créant, de la sorte, une théorie unitaire de l'aspect verbal indo-européen primitif et de son développement dans les différentes langues indo-européennes” (*ib.*). Această categorie lingvistică va fi denumită de francezi, și chiar de unii lingviști germani, *aspect (verbal)*, *Aspekt*, *Verbalaspekt*, întrucât, după cum am mai arătat, traduceau fidel termenul *vid* din rusă și cehă. Totodată, comparații au început să aibă în vedere și alte aspecte ale acțiunii, precum *incoativ*, *terminativ*, *rezultativ*, *iterativ*, *cauzativ* etc. Dar atât Curtius, cât și neogramaticii persistau în eroarea de a încadra aspectul verbal la morfologie și sintaxă, deși îl exemplificau prin fapte lexicale, și nu morfosintactice. Ei procedau, de fapt, în consens cu realitatea, căci de cele mai multe ori aspectul se exprimă cu ajutorul prefixelor și sufixelor. Așa-zisa eroare provenea din încadrarea formării cuvintelor la morfologie, procedeu specific gramaticilor elaborate de comparațiști. Pe de altă parte, ei recurgeau la fapte primare din indo-europeană, unde aspectul era exprimat prin forme diferite ale aceluiași cuvânt. Ceea ce nu au remarcat ei este că aceste fapte lexicale din indo-europeană au devenit fapte gramaticale, adică morfologice, și au extins fenomenul și la limbile slave de nord, unde, deși diferențele aspectuale sunt redată prin cuvinte diferite, realizarea este una lexicală, prin prefixe și sufixe, și nu prin forme ale aceluiași cuvânt, situație care diferă de cea din vechea slavă: „c'est ce qui détermine la confusion – précisează G. Ivănescu – entre les faits lexicaux et les faits grammaticaux, car il y a eu toujours, cette confusion quand il était question des langues slaves du nord, à cause de l'identification non fondée de la situation de ces langues avec celle du vieux slave” (p. 25/3). Abia după Primul Război Mondial a putut fi depășită această confuzie între realizarea morfologică și cea lexicală a aspectului verbal în limbile slave. G. Ivănescu citează o serie de studii ale lui H. Jakobsohn, W. Porzig și E. Koschmieder, în care aceștia fac distincția între *Aktionsart* și *Aspekt*, în vreme ce Ed. Hermann vorbește despre *objektive Aktionsart* și *subjektive Aktionsart* (p. 27-28). Dar, indiferent de terminologia adoptată, ei aveau în vedere două interpretări: *Aktionsart* sau *objektive Aktionsart* reprezintă o problemă de lexicologie, deoarece aveau în vedere sensul lexical al verbului, iar *Aspekt* sau *subjektive Aktionsart*, o problemă de morfologie, deoarece aveau în vedere perspectiva subiectului vorbitor, care se actualiza prin diferite forme temporale, pe care ei le numeau, eronat, imperfective și perfective.

Reluând informații ca cele de mai sus, André Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*. Tome III: *Le verbe*, Éditions Klincksieck, Paris, 1966, reiterează ideea după care categoria gramaticală a aspectului este, în slava veche, de proveniență balto-slavă, limbile baltice fiind, de fapt, cele care posedau un sistem de opoziții între verbele simple și cele cu preverbe pentru a preciza modalitatea acțiunii verbale. Procesul prin care s-a derulat aspectul verbal în vechea slavă are la bază înlocuirea viitorului cu prezentul. Singurul indiciu al viitorului devenea astfel preverbul cu valoare „rezultativă” ce se adăuga la tema prezentului. Finalmente, verbele cu preverb au primit valoare gramaticală, ajungându-se la crearea opoziției imperfectiv-perfectiv. Ca atare, precizează lingvistul francez, „Le slave a développé son système par les moyen morphologique de la préverbation (...)” (p. 463). Concret, lui *idq* „je vais”, de exemplu, i s-a creat un viitor cu preverb: *vūnidq* „j'entrerai”, ulterior apărând necesitatea de a i se construi și lui *vūnidq* un prezent „j'entre”. În acest sens, slava veche a recurs la iterativele sale în *-iti* și în *-ati*: din *vūhoditi*, iterativ al lui *vūniti*, a fost creat prezentul *vūxoždq*. Aceste iterative se găseau din belșug în baltică, dar inovația din slava veche consta în folosirea lor sistematică cu valoare imperfectivă, opuse verbelor perfective. Opoziția odată constituită, verbele iterative au devenit independente, iar valorile lor gramaticală și lexicală s-au suprapus. În acest fel, a apărut necesitatea de a exista două verbe perechi, unul perfectiv și altul imperfectiv, și de a construi obligatoriu un verb imperfectiv în raport cu unul perfectiv ori de câte ori necesitățile o cereau.

Extrapolând problema, apare limpede faptul că și situația din indo-europeană primitivă, luată în ansamblu, era destul de complexă. Astfel, din aceeași rădăcină verbală puteau fi derivate

mai multe verbe independente, fiecare cu tema sa proprie și cu valoarea sa particulară. Se înscriu în acest mecanism teme de prezent cu flexiune atematică sau tematică, de prezent cu sufixe sau cu infix nazal, teme de aorist cu diverse forme, teme de perfect cu sau fără reduplicare. Ceea ce este important de subliniat este că fiecare dintre aceste teme avea conjugarea sa proprie. A apărut, cu timpul, tendința ca acele teme care implicau aceeași noțiune fundamentală de timp, sub diferite aspecte, să se unească. Au luat astfel naștere conjugări complexe, la început de tip supletiv, apoi regulate, cum s-a întâmplat în greacă, unde diversele teme de prezent, de viitor, de aorist și de perfect s-au unit, dar și-au păstrat, în noua formulă, valoarea lor inițială. Alte teme au rămas însă independente și au continuat a furniza verbe autonome extrase, însă, din rădăcinile verbale de bază, prin procedee morfologice regulate. Au apărut astfel verbe de stare și incoative, verbe factitive și iterative. De exemplu, de la rădăcina i.e. **bheudh-* au rezultat skr. *bódhati* „el observă”, gr. *πέθομαι*; incoativul gr. *πυνθάνομαι* „mă informez”; pasivul skr. *búdhyate* „a fost trezit”; factitivul skr. *bodháyati* „se trezește” etc. Toate aceste tipuri verbale se regăsesc în balto-slavă și, de asemenea, în vechea slavă.

De la aceeași rădăcină verbală **bheudh-*, există în vechea slavă următoarele valori verbale: verbul activ: *bljude-*, *bljusti* „a supraveghea”; incoativul: *vŭz-bŭ(d)nŭti* „a se trezi”; iterativul și incoativul: sl. *vŭz-bydati*; verbul de stare: *bŭdi-*, *bŭdĕti* „a veghea”; iterativul verbului de stare: sl. *sŭ-na-bŭdĕvati* „a veghea asupra; a prevedea”; factitivul: *budi-*, *buditi* „a deștepta; a trezi”; iterativul factitivului: *u-buždati*.

Deci, pornind de la diverse teme verbale, valoarea de iterativ a dobândit în slavă o importanță excepțională, ajungându-se la constituirea, în jurul ei, a unui sistem original, acela al *aspectului* (cf. André Vaillant, *op. cit.*, p. 459-460).

Multă vreme s-a crezut că aspectul verbal este restrâns doar la câteva limbi indo-europene, anume greaca, sanscrita, latina și, evident, indo-europeana primitivă. Faptul s-a datorat formației de comparațiști a celor ce s-au ocupat de această chestiune, cum au fost Brugmann și Delbrück. Chiar dacă ei exemplificau unele aspecte prin verbe luate, de pildă, din germană, limbile moderne romanice și germanice au rămas în afara preocupărilor lor. O poziție aparte a avut-o Hermann Paul, care, în *Prinzipien der Sprachgeschichte*, a susținut că toate limbile marchează la prezent, imperfect, aorist, perfect, mai-mult-ca-perfect, viitor și viitorul anterior nu numai timpul, ci și aspectul. Puțini au aderat la punctul de vedere al lui H. Paul, așa încât impresia generală a rămas aceeași, anume că, cu excepția englezei, limbile romanice și germanice nu posedă aspectul, acesta fiind propriu numai limbilor slave. Este, totuși, o primă încercare de a susține caracterul universal al categoriei aspectului, care a dus, în cele din urmă, la o adevărată dezbateră în jurul acestei probleme.

După H. Paul, cel care a susținut universalitatea categoriei aspectului a fost lingvistul polonez Jerzy Kuryłowicz în *L'apophonie en indo-européen*, Wrocław, 1956. Ideea a fost preluată de structuraliști, între care de Gustave Guillaume, *Temps et verbe. Théorie des aspects, des modes et des temps*, Paris, 1929, dar și în *Immanence et transcendences dans la catégorie du verbe*, publicat în volumul *Psychologie du langage*, Paris, 1933. El susține legătura strânsă existentă între timp și aspect. Mai târziu, teza a fost dezvoltată de L. Hjelmslev în studiul *Essai d'une théorie des morphèmes*, apărut în *Actes du quatrième Congrès International des Linguistes*. Pentru lingvistul danez este clar că timpul și aspectul formează o aceeași categorie numită *aspect*. G. Ivănescu se declară adeptul acestei teze și consideră că a fost o eroare separarea totală a acestor două realități, pe motiv că indo-europeana primitivă ar fi avut numai aspect, apariția timpurilor fiind tardivă. În acest context este adusă în discuție teza lui J. Vendryes, *Le langage*, Paris, 1921, conform căreia indo-europeana era mai puțin preocupată de indicarea timpului decât a duratei. Ceea ce interesa, în legătură cu acțiunea, nu era indicarea momentului (trecut, prezent sau viitor) realizării acțiunii, ci relevarea continuității ei ori a unui punct din desfășurarea ei, adică dacă acel punct era inițial sau final, dacă acțiunea s-a produs o singură dată sau în mod repetat, dacă a avut o limită și un rezultat. Așa s-a ajuns ca gramaticile comparative să facă distincție între verbe durative și momentane, perfective, incoative, iterative, terminative etc. Greaca veche, de pildă, a moștenit această situație, deoarece diferențele dintre prezent, aorist și perfect erau de natură aspectuală. Aceeași situație în limbile slave. De aici

convingerea lingvistului francez că există o opoziție ireductibilă între timp și aspect, ele neputând coexista. Așa se face că o limbă care posedă aspectul verbal neglijează, în întregime sau parțial, categoria timpului și invers. Chiar și A. Meillet, *Linguistique historique et linguistique générale*, care admite pentru latină două aspecte, *infectum* și *perfectum*, crede că acestea nu au fost preluate de limbile romanice, care au eliminat aspectul și au menținut doar valoarea temporală.

G. Ivănescu se pronunță clar împotriva acestei idei, susținând că „L’existence des langues qui n’expriment point du tout l’aspect verbal, semble improbable” (p. 32). „En effet – mai precizează el – elles sont données ensemble, si nous entendons par aspect le degré de réalisation de l’action et son résultat” (p. 33). Acesta este, de fapt, și unul dintre obiectivele studiului său: de a dovedi că aspectul verbal, înțeles ca o categorie esențială a limbii, are caracter universal.

Coroborând asemenea date și opinii și examinându-le cu ochi critic, G. Ivănescu își propune, cum am specificat deja, *edificarea unei noi teorii a aspectului*. Ipoteza de la care pornește este că atât timpul, cât și aspectul – cel puțin aspectele imperfectiv, perfectiv și rezultativ – au fost întotdeauna exprimate, doar că unele limbi n-au avut de la început forme gramaticale specifice pentru timpuri, pe care le-au exprimat prin aspectul verbal și prin adverbe sau complemente. Că lucrurile au stat așa, este edificatoare situația din limbile care nu au timp, cum sunt cele semitice, unde totuși aspectul imperfectiv marchează implicit prezentul, iar cel perfectiv, trecutul. De altfel, chiar A. Meillet, *op. cit.*, I, p. 186, a recunoscut că limbile semitice au categoria timpului, doar că ea se exprimă indirect, prin raportare la categoria aspectului. El însă nu a reușit să ajungă la concluzia că aspectul implică timpul și că timpul implică aspectul. La o asemenea înțelegere a ajuns lingvistul rus I. I. Meščaninov în cartea sa *Členy predloženiya i časti reči*, Moscova-Leningrad, 1945, p. 246-247, care admite că timpul implică aspectul și că timpul propriu-zis există ca atare și în vechea greacă, și în rusă, adică în limbi recunoscute ca posedând un sistem dezvoltat al aspectului. Lingvistul rus consideră că prezentul indicativului grec este realmente un prezent, viitorul un viitor, și că imperfectul, aoristul, mai-mult-ca-perfectul și uneori perfectul exprimă trecutul etc. În viziunea lui, precizează G. Ivănescu, „Le temps et l’aspect s’accordent harmonieusement dans toutes les langues et ne s’excluent pas l’un l’autre” (p. 34).

În acest context, G. Ivănescu revine la amintita teorie a lui Kuriłowicz, după care timpul nu ar fi o categorie constitutivă a verbului. Dimpotrivă, susține G. Ivănescu, verbul implică la fel de bine și aspectul, și timpul, doar că unele limbi au fost obligate să se limiteze la a include timpul în aspectul verbal, deoarece exprimarea timpului necesită forme verbale numeroase, greu de realizat. Inacceptabilă este și teza lui A. Meillet, *op. cit.*, I, p. 185-186, conform căreia între aspect și timp există o diferență ce ține de natura lor intimă: aspectul ar fi concret, deci o categorie a intuitivului, pe când timpul este abstract, deci o categorie a gândirii. În acest fel, limbile primitive au avut, înainte de toate, aspectul, iar cele evolute, numai timpul. Evoluția limbilor indo-europene a condus, fără excepție, la distrugerea aspectului verbal și la crearea de forme exclusiv temporale, franceza situându-se la unul din capetele acestui proces, tot așa cum indo-europeana s-a aflat la capătul celălalt, al dominației aspectului, idee împărtășită și de J. Vendryes. De fapt, subliniază G. Ivănescu, lingviștii francezi repetă opinia lui Brugmann și Delbrück care, după cum am văzut, nu admiteau timpul, ci numai aspectul în faza indo-europeană primitivă. G. Ivănescu le reproșează lingviștilor germani faptul că opinia lor nu s-a născut din observația faptelor, ci doar din aplicarea metodei comparative, în situația în care indo-europeana primitivă nu a fost atestată. Cu toate acestea, crede G. Ivănescu, metoda comparativă aplicată corect duce la concluzia că în indo-europeana primitivă a existat un sistem verbal foarte apropiat de cel din greaca veche, unde anumite forme verbale exprimau, concomitent, aspectul și timpul.

În concluzie, G. Ivănescu este convins că teoria preexistenței aspectului față de timp în indo-europeana primitivă este lipsită de temei și că singura teorie admisibilă este cea a coexistenței aspectului și timpului chiar din perioada primitivă a limbii indo-europene.

Această premisă odată admisă, se pune problema dacă și în ce măsură limbi precum româna, franceza, germana etc. au conservat sau nu aspectul verbal. În această ordine de idei, el îi amintește pe unii dintre lingviștii care au admis existența aspectului în limbile romanice și în germană. În primul rând, Hermann Paul, de la care s-a inspirat și A. Philippide, dar cu erori, cum precizează G. Ivănescu (p. 37-38), în *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 194-197. Apoi Meyer-Lübcke, în *Grammatik der romanischen Sprachen*, III: *Romanische Syntax*, Leipzig, 1889, p. 115-140. Pentru franceză este amintit F. Brunot, *La pensée de la langue*, Paris, 1922, ediția a doua, Paris, 1927, de la care, crede G. Ivănescu, s-a inspirat și Gustave Guillaume în operele indicate mai sus. V. Pisani, *Glottologia indoeuropea*, a admis existența imperfectivului și perfectivului legate de imperfectul și perfectul simplu italian. În lingvistica germană, majoritatea lingviștilor acceptă existența aspectului verbal, dar într-un mod inconsecvent și nediferențiat, confundând aspectul cu durata acțiunii. (Observații foarte amănunțite, adăugăm noi, pot fi găsite la Yvonne Lucuța, *Versuch einer Einteilung der Aktionsarten für eine deutsch-rumänische kontrastive Grammatik*, în *Beiträge zur deutsch-rumänischen kontrastiven Grammatik*, vol. II, Editura Universității din București, 1981, p. 19-23. Pentru discuțiile din lingvistica românească vom reveni cu un studiu aparte, G. Ivănescu insistând aici doar pe erorile din amintita lucrare a lui A. Philippide.)

Ca atare, delimitarea aspectului de durata acțiunii (Aktionsart) reprezintă esența teoriei pe care G. Ivănescu și-a propus să o elaboreze. Pentru el, *durata acțiunii* este o categorie lexicală, deoarece se exprimă prin teme distincte care arată caracterul durativ, momentan, unic sau iterativ al acțiunii verbale, propunând, în plus, și distincția *unic – iterativ* care, după informațiile sale, nu s-a mai făcut până atunci. El se referă la situația din rusă, unde termenul *odnokratnyi* „unic” face diferența între o acțiune iterativă prin natura sa, *stučat* „a bate la poartă”, și o alta redusă numai la unul din actele repetitive: *stuknut* „a bate o singură dată la poartă”. Pe de altă parte, *aspectul* cuprinde numai gradul de realizare, de îndeplinire a acțiunii: dacă o acțiune este finalizată sau nu, dacă are sau nu un rezultat ulterior, dacă este pe punctul sau în curs de a se realiza, precum și dacă are un caracter unic sau iterativ. Nu intră în categoria aspectului exprimarea gradului de intensitate a acțiunii: dacă este *slabă (faible)*: *il marche à peine* ori *intensă (intense)*: *il travaille trop*; de asemenea, caracterul ei determinat sau nedeterminat sub aspect direcțional, precum în rusă: *itti* „a merge într-o direcție precisă” - *chodit* „a merge într-o direcție oarecare”. Aceste două caracteristici sunt de natură lexicală. Nu sunt incluse în categoria aspectului nici caracterul incoativ și terminativ al acțiunii, ele fiind considerate subcategorii ale acțiunilor durative și momentane. Acțiunile *durative* sunt deci acțiuni (actes) propriu-zise sau stări, iar acțiunile *momentane*, acțiuni sau procese propriu-zise, acțiuni inceptive (ingresive, incoative), acțiuni terminative. Toate aceste acțiuni pot fi unice ori iterative (frecventative).

Pe baza acestor clarificări, G. Ivănescu precizează că numai faptele ce se subordonează aspectului țin de domeniul gramaticii, pentru că numai ele prezintă o exprimare *gramaticală*. Celelalte caracteristici aparțin lexicologiei, întrucât nu prezintă o realizare gramaticală. De altfel, caracterul gramatical sau lexical al faptelor discutate decurge din natura lor: cele care posedă natura acțiunii în matricea lor semantică *au un caracter lexical* și nu prezintă variante în conjugare. Celelalte, dimpotrivă, prezintă variante în interiorul conjugării, ceea ce le conferă un caracter gramatical.

Sunt întrunite astfel patru condiții pentru a justifica demonstrația că există aspect și în limbile indo-europene neslave: cele romanice și germanice (fără engleză): caracterul universal al categoriei aspectului; nediferențierea exprimării formale a timpului și aspectului; limitarea aspectului la caracteristicile imperfectiv, perfectiv și iterativ; considerarea aspectului drept o categorie *morfologică*, iar a *duratei* acțiunii (Aktionsart) drept o categorie lexicală.

Demonstrația se bazează pe comparația între timpurile indicativului în română și imperfectivele și perfectivele din rusă. Astfel, *imperfectivului* din limba rusă îi corespund în română funcțiile timpurilor *prezent* și *imperfect*; iar *perfectivului* din rusă îi corespund în română funcțiile timpurilor *viitor*, *perfectul simplu* și *compus* și *mai-mult-ca-perfectul*. În funcție de această listă de corespondențe, rus. *pišu*, de exemplu, este echivalent rom. *scriu*, iar *pisàl*, lui

scriam. În schimb, rus. *napišu* îi corespunde viitorul *voi scrie*, iar lui *napisâl*, perfectul simplu *scrisei*, perfectul compus *am scris* și mai-mult-ca-perfectul *scrisesem*. De fapt, sub raport formal, perfectivele se formează în rusă de la imperfective *cu mijloace lexicale*, în special cu prefixe și sufixe, dar și cu ajutorul vocalelor tematice, în timp ce desinențele rămân aceleași: *ja pišu / ja napišu* ; *ja pisâl / ja napisâl*. Ca atare, în timp ce în rusă și în celelalte limbi slave aspectul se exprimă *lexical*, în română și în alte limbi indo-europene moderne neslave, aspectul se marchează *morfologic*, în română, după cum am văzut, prin *desinențe*. Particularitatea, în română, de pildă, constă în aceea că aspectul este mascat de sensul temporal al desinențelor.

Sau, în explicațiile lui G. Ivănescu: „Autrement dit, le présent du verbe russe imperfectif se traduit par le présent roumain, le passé du même verbe par l'imparfait, le présent du verbe russe perfectif par le futur et le passé de ce verbe par le passé simple, le passé composé et le plus-que-parfait roumains. Ou, plus brièvement, le verbe russe imperfectif a les fonctions du présent et de l'imparfait roumain, tandis que le verbe russe perfectif, celle du futur, du passé simple ou composé et du plus-que-parfait roumains. Cela ne peut être accidentel. C'est une preuve que certaines formes verbales roumaines sont les seules capables de rendre l'imperfectif russe, auquel elles lui sont donc identiques comme sens; d'autres formes verbales roumaines, par contre, sont les seules aptes à rendre le perfectif russe, auquel elles sont donc identiques comme sens. Nous supposons immédiatement que, dans les formes verbales roumaines un aspect verbale se cache, à côté du sens temporel. En nous appuyant seulement sur les équivalences de traduction que nous venons d'établir, nous pouvons déclarer que le présent et l'imparfait roumain expriment des actions imperfectives, et que le futur, le passé simple, le passé composé et le plus-que-parfait roumains expriment des actions perfectives” (p. 41-42).

Demonstrația lui G. Ivănescu depășește apoi nivelul cuvintelor izolate și are în vedere enunțuri ca propoziția și fraza ca traduceri ale unor construcții sintactice asemănătoare din rusă, pentru ca să se oprească, odată depășită această chestiune, și la alte aspecte precum valorile aspectuale în greaca veche și în română pentru a vedea în ce măsură aceasta din urmă posedă un perfectiv rezultativ. De asemenea, atinge și problema prezentului și imperfectului verbelor momentane de tipul lui *adorm*, *plec*, *ajung*, *mă urc* etc., dar esența teoriei sale despre existența aspectului și la limbile non-slave este cuprinsă în analiza de mai sus. În finalul studiului el revine asupra paralelismului cu limba rusă pentru a clarifica în ce măsură modalitățile diferite de exprimare a aspectului în cele două grupuri de limbi (cu prefixe, sufixe și vocale tematice în cele slave, desinențe în celelalte) pot impieta asupra acceptării sau nu a categoriei aspectului în limbile indo-europene non-slave. El consideră că diferența de exprimare nu este esențială, „Car ce qui importe, ce ne sont pas les signes par lesquels on exprime un sens, mais bien le fait que cette signification soit exprimée et que le sujets parlants la distinguent, par conséquent, des autres significations” (p. 57).

Tot prin comparație cu rusa este clarificată și o altă problemă, cea a sincretismului desinențial din română în exprimarea concomitentă și a timpului, și a aspectului: „tandis que le russe – précisează el – a recours à un procédé lexical, qui donne, à première vue, l'impression que nous avons affaire à deux mots (seulement à l'origine ces deux formes étaient des mots distincts), le roumain a recours à un procédé purement morphologique, conformément à notre conscience d'avoir affaire aux formes d'un même mot. Les temps roumains, les formes temporelles du verbe, pour ainsi dire, n'expriment pas uniquement le temps, mais aussi les aspects verbaux” (*ib.*). În mod paradoxal, am spune noi, exprimarea autentic gramaticală, adică morfologică, a aspectului verbal nu aparține nici limbilor slave, nici celorlalte limbi indo-europene moderne, ci numai limbii engleze, care marchează această categorie gramaticală prin morfeme aspectuale independente (*I am writing* etc.).

Idea că și alte limbi decât cele slave posedă categoria aspectului verbal a prins teren în lingvistica modernă, dar sub o formă, am spune amalgamată, deoarece este inclusă într-o realitate mai amplă, lexico-gramaticală, unde, deși își păstrează o anumită identitate, categoria în cauză este pusă alături de ceea ce lingviștii germani numesc *Aktionsart*, „încălându-se” în acest fel diferențe care lui G. Ivănescu i s-au părut a fi esențiale și pe care le-a și demonstrat ca atare.